

Stručná nejstarší historie kostela sv. Václava ve Velké Polomi

Velkopolomský kostel ze 13. a 14. stol. patří k nejstarším kostelům nejen blízkého regionu, ale i na území dolního Slezska. První písemná zmínka o Velké Polomi je z roku 1288, kdy na Opavsku dožívala větev Přemyslovců. Přemysl Otakar II. zemřel r. 1278 na Moravském poli.

Přemyslovcí vystavěli ve velmi zajímavé ose pět kostelů se zasvěcením svému rodovému příslušníkovi, českému knížeti sv. Václavu, mučedníkovi a patronu české a moravské země. Jedná se o kostely: Olomouc r. 1131, Ostrava r. 1267, Velká Polom a Chřenovice (dnes Krzanowice, Polsko u Ratiboře) r. 1288 a Opava r. 1291. Kostel v Opavě vyhořel v r. 1556 a dnes slouží jeho část kulturním účelům. Ve své době všechny kostely sv. Václava dostaly typické zasvěcení (po zvláštním souhlasu) a byly oblíbené na důležitých místech zemských hranic.

Vše nasvědčuje tomu, že náš kostel byl založen plánovaně mezi Opavou a Ostravou, na tehdejším neosídleném území a ihned se stal farním kostelem novým a později založeným vesnicím.

Dosvědčují to údaje v Zemském archívu v Opavě - signatura Bi-WVII-1, inv. 403, kde je uvedeno celkem 23 vesnic (v abecedním pořadí: Budišovice, Čavisov, Dobroslavice, Dolní Lhota, Horní Lhota, Hrabyně, Chabičov, Klimkovice, Krásné Pole, Kyjovice, Lagnov (u Klimkovic), Martinov, Mokré Lazce, Plesná, Polanka, Poruba, Pustkovec, Smolkov, Svinov, Třebovice, Vřesina a Zbyslavice. A samozřejmě Velká Polom.

V průběhu dalších let a staletí se situace měnila a docházelo k tzv. „vyfařování“, v souvislosti se vznikem nových far a farností, např. v Klimkovicích, Svinově, Porubě atd. V letech 1687-1757 je v naší farnosti v evidenci již jen 7 vesnic. V současnosti farnost tvoří Velká Polom, Dolní Lhota, Horní Lhota a Čavisov.

Náš kostel neměl hned zpočátku svou současnou podobu. Byl stavěn po etapách dějepisně tak, jak se rodily již výše zmíněné vesnice. V pamětní knize naší fary se uvádí, že kostel v samém začátku tvořilo jen kněžiště-presbytář (kaple). Je postaven z pevného materiálu (kamene) – 11,5 sáhu dlouhý a 3-5 sáhu široký. Presbytář je gotická loď s křížovým klenutím. Není známo, kdy se tak stalo. Letopisné údaje jsou již známy z doby pozdějších přístaveb a změn. Nejpodstatnější vznik okolních vesnic byl zaznamenán v letech 1377-1464. Byla to druhá fáze kolonizace opata Bruna, po 87 letech života obce Velká Polom. Nárůst počtu vesnic v okolí a nedostatek místa ve stávajícím kostele si vyžádal jeho zvětšení. V roce 1589 následovala přístavba střední části lodě kostela, za panování Hukovských a Pražmů ve Velké Polomi. V roce 1741 přistavil rod Wilczků současnou věž kostela, 1782 byla vystavěna farní budova, 1842 malá kostelní věž se sanktusovým zvonečkem, 1857 hřbitovní zeď a 1859 bylo vybudováno oratorium se sakristií. Jednalo se o oddělené místo v kostele, určené pro panstvo nebo řeholníky, se samostatným přístupem a stabilizovaným místem. Obec samotnou i kostel v období 1288-1918 (630 let) drželo celkem 10 feudálních rodů v různých časových úsecích. Byli to: 1288-1350 (62 let) Vikard a Jindřich z Bítova, 1350-1486 (136 let) Donáti, 1486-1492 (6) Osinští, 1492-1500 (8 let) Ochabové a Hukovští, 1530-1666 (136 let) Pražmové, 1666-1685 (19 let) Jiří Štěpán z Vrbna, 1685-1702 (17let) klášter Velehradský a 1702-1918 (216 let) Wilczkové. Nejvíce si povšimneme tří rodů, které držely vesnici v delším časovém rozpětí a byly patrony kostela. Měli větší zásluhy o rozvoj a historický dějinný vývoj.

Donáti: 1350-1486 (136 let)

Rok 1416 je významný pro Velkou Polom tím, že při administrativním styku s knížecím městem Opavou započali užívat název „Donáti z Velké Polomě“. V roce 1447 věnovali našemu kostelu zvon o váze 500 kg. V kněžišti je pochováno asi 13 - 25 rodinných příslušníků (podle prof. Pilnáčka, autora genealogie rodu Donátů). Po opuštění Velké Polomě přešli do služeb opavského knížete.

Pražmové: 1530-1666 (136 let)

V roce 1589 došlo k přístavbě střední části (lodi) kostela a také v tomto roce došlo ke kanonizaci (vysvěcení) společně s kněžištěm. V roce 1628 přetavili zvon po Donátech a nabyli dva o váze 280 a 190 kg. Tyto zvoní dodnes. V roce 1637 darovali kostelu křtitelnicí, r. 1641 pořídili tři nové oltáře. Tyto dosloužily v r. 1887. V letech 1571-1626 došlo k evangelizaci naší fary na „luteránskou“. V lodi kostela je pochován od r. 1666 hrabě Vilém Pražma se dvěma manželkami a vnučkou. V roce 1645 započalo u naší fary vedení matriky. Údaje byly zapisovány v latinském jazyce.

Wilczkové: 1702-1918 (216 let)

Tento rod držel vesnici a byl patronem kostela nejdéle. Po mnohých reformách císařovny Marie Terezie (školství, katastrální výměry daně, soupisy obyvatel aj.) započal se pozvolna kultivovat i život tehdejších obyvatel. V administrativě přibývalo již vzdělanějších lidí a také se více zapisovaly různé události na vesnicích, pro zachování jejich historie. U dělného lidu se po zrušení povinné roboty výrazněji změnilo jeho hospodářské a sociální postavení.

První kněží

Ani archivní materiály Arcibiskupství olomouckého nám nemohou pomoci s informací o tom, odkdy jsou v naší farnosti uváděni první kněží. Teprve prof. Pilnáček uvádí, že náboženské obřady od samého začátku našeho kostela a farnost vedli kněží z Opavy. Uvádí jmenovitě Wilhelma Fürsta a jeho patronku Johanu Donátovou. Mně se podařilo dát dohromady posloupnost velkopolomských kněží, včetně jejich stručných životopisů od roku 1508 až po dnešek. Vystřídalo se tady 26 farářů a 48 kaplanů. Pozoruhodný a také chvályhodný je přehled novoknězů, kteří vyšli z naší farnosti a bylo jich 33. Z Velké Polomi 19 (1580-1946), Čavisov 2 (1814-1940), Dolní Lhota 5 (1855-1938), Horní Lhota 5 (1669-1941) a Krásné Pole 2 (1778-1955).

Rovněž u těchto jsou známa jména a jejich životopisy.

Farní matrika

Teprve tridentský koncil římskokatolické církve, konaný v r. 1563, stanovil povinné vedení matrik u všech farností. Jsou v nich chronologické záznamy u dětí narozených, pokřtěných, o uzavírání manželství a o úmrtí. Naše farnost zahájila jejich vedení v roce 1645 (bylo to 82 let po trident. Koncilu). Znamená to, že od počátku naší vesnice i přifařených obcí není písemných záznamů o jejich obyvatelích - 357 let.

Starý hřbitov

Je velmi starý, památný a výjimečný. Je součástí kostela a také stejného stáří. U venkovských kostelů ze 13. a 14. století byli všichni katolíci (z celé farnosti) pohřbíváni

do tří dnů po úmrtí na posvátném místě u kostela. A jak postupně přibývalo přifařených vesnic, tak přibývalo i hrobů. A jestliže již v počátku historie našeho kostela je uváděno 23 vesnic, tak si je třeba představit v samém počátku vzdálenosti z Polanky, Klimkovic, Mokřých Lazců a dalších míst pro pohřbívání ve V. Polomi. Obdobně se jednalo o účast na bohoslužbách, výuky dětí náboženství atd. Hřbitovní místo nestačilo (musí se vzít v úvahu mimořádná úmrtnost po morech), a tak byli zemřelí pochováni i za hřbitovní zdí. U nás snad přicházela v úvahu farní zahrada. Prof. Ludvík Novák (naš rodák a regionální badatel) citoval i možnost zahrady pánského dvora a tvrze. Dostatek místa na pohřbívání se vyřešilo založením far v Klimkovicích, Svinově, Porubě aj. V další fázi vývoje byly zřízeny samostatné hřbitovy v obcích Hrabyně 1843, Chabičov 1878, Krásné Pole 1913, Čavisov, Dolní Lhota 1936 a Horní Lhota 1951. Starý hřbitov je ohrazen kamennou zdí, která byla vybudována v roce 1857.

Pamětihodností starého hřbitova je lípa u kněžiště kostela. Je vedena jako „památný a chráněný strom,“ její stáří je uváděno různě. Nikde však není uveden údaj, kdy byla vysazena. Dá se předpokládat, že naši předci Slované uctili její slovanský symbol a vysadili ji na počest výstavby kostelního kněžiště v 13. století v jeho blízkosti. Jde o druh lípy malolisté (*Tilia cordata* Mill), vysoká je 16m, obvod kmene je 6m a má betonovou výplň. Ostatní stromy na hřbitově - čtyři lípy a jasan - jsou zjevně mladší a lze usuzovat, že jsou z doby přístavby střední části kostela z r. 1589.

Nový hřbitov

Nový hřbitov byl předán do užívání v roce 1987. Nachází se ve východní okrajové části obce u krajské komunikace na Plesnou. Byl zřízen s ohledem na současnou situaci v obci, kdy se každoročně zvyšuje počet našich obyvatel. Nový hřbitov byl na přání občanů Velké Polomi vysvěcen 31.10.2004 farářem P. Petrem Eliášem.

Kostel i farní úřad jsou prohlášeny za kulturní památku. Je to lidské dílo vzniklé v minulosti, jehož historická a umělecká hodnota je obrovská. Mělo by být celospolečenským zájmem tyto stavby zachovat i pro příští generace. Po rekonstrukci fary v letech 2009 – 2011 patří tento objekt k nejvýraznějším a nejhezčím stavbám v obci.

Základní informace o historii zpracoval u příležitosti 720. výročí trvání obce Velká Polom místní patriot a občan, František Kopřiva, nar. 1928